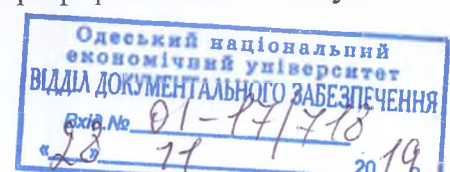

ВІДГУК
офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Дем'янишина Василя Григоровича
на дисертаційну роботу Хомутенко Алли Віталіївни
«Управління державними фінансами: теорія та методологія»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дисертаційної роботи

На сьогоднішній день можна з упевненістю стверджувати, що управлінська функція є однією з іманентних функцій сучасної розвиненої держави і суспільства. Цілеспрямований вплив уповноваженими суб'єктами здійснюється на різні суспільні процеси, в тому числі й ті, що пов'язані з формуванням, розподілом і використанням публічних фондів грошових коштів. Необхідність і суспільна затребуваність ефективного управління державними фінансами ні в кого не викликає сумнівів, а перманентні дискусії про методи, інструменти, важелі впливу на фінансові потоки державного бюджету, державних позабюджетних фондів коштів, фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектору економіки, указують на наявність невирішених проблем в даній сфері.

Міжнародні фахівці та вітчизняні експерти до недоліків управління державними фінансами відносять: відсутність цілісної системи стратегічного планування, непередбачуваність бюджетно-податкової політики, слабкість державних інституцій, спрямованість фінансового контролю лише на дотримання нормативно встановленого порядку витрачання державних коштів і активів, низький рівень фінансової дисципліни і відповідальності управлінців. Усі вони стали каталізатором реформ, спрямованих на зміну підходів до управління державними фінансами з метою забезпечення населення якісними суспільними благами і послугами та, як результат – задоволення суспільних інтересів. Оскільки ці реформи мають базуватися на

сучасній парадигмі, постає необхідність формування стійких цілісних теоретико-методологічних засад управління державними фінансами на національному рівні. Саме тому, тему дисертаційної роботи Хомутенко Алли Віталіївни можна цілком обґрунтовано вважати актуальною, а зважаючи на виклики, які стоять перед українським суспільством, своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Актуальність дисертаційної роботи Хомутенко А. В. підтверджується її зв'язком з науково-дослідною роботою Одеського національного економічного університету, що виконувалась за темами: «Бюджетна система України: аналіз стану і основні напрямки вдосконалення бюджетних відносин в умовах макроекономічного розвитку» (ДР № 0107U011415) «Трансформаційні процеси у податковій системі України» (ДР № 0112U007707); «Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку фінансової системи України» (ДР № 0116U000217). Дисертантка приймала участь у виконанні госпдоговірних тем кафедри фінансів, у яких відображалися результати проведеного дослідження, а саме: «Регулювання та контроль у системі управління державними та місцевими фінансами» (ДР № 0115U004588); «Використання методів, об'єктів та алгоритму проведення судово-економічної експертизи з питань повноти, правильності нарахування та сплати податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість для оцінки якості висновку експерта» (ДР № 0119U102625). Крім того, окремі науково-практичні рекомендації Хомутенко А. В. знайшли відображення у науково-дослідній госпрозрахунковій темі «Соціально-економічні проблеми менеджменту» (ДР № 0114U006189) наукового журналу «Економіка і фінанси».

*Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і
рекомендацій, сформульованих у дисертації*

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, відповідають вимогам до такого виду досліджень. Високий рівень їх обґрунтованості забезпечені: професійним вирішенням автором низки наукових завдань, що сприяло досягненню поставленої мети дисертаційної роботи, та адекватністю структурно-логічної схеми дослідження – кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його; використанням широкої джерельної бази за темою дисертаційної роботи і достатнім масивом аналітичних даних (список використаних джерел складає 697 найменувань); значним масивом емпіричних даних, значну частину яких репрезентовано у додатках (кількість додатків становить 79 одиниць); відповідності предметної спрямованості дисертації паспорту наукової спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит; достатньою географією та великою кількістю напрямів в апробації отриманих результатів на міжнародних науково-практичних конференціях (19 конференцій).

Зміст дисертаційної роботи відповідає її назві. Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, сформульована його мета і завдання, визначені об'єкт, предмет і методи дослідження, визначена наукова новизна, практичне значення та апробація одержаних результатів.

У першому розділі «Теоретичні засади управління державними фінансами» автором здійснено ґрунтовний аналіз термінологічного апарату та розкрито генезис наукових поглядів щодо сутності понять «державні фінанси», «державний сектор», «управління», «публічні фінанси» (с. 57-64; Додаток А), що дозволило запропонувати власний науковий підхід до розкриття дефініцій «державні фінанси» (с. 59) і «управління державними фінансами» (с. 70); систематизація наукових витоків концепції управління

державними фінансами дозволила, з гносеологічних позицій, уточнити призначення фінансової науки (с. 54). Використання системного підходу до управління державними фінансами сприяло визначенню елементів цієї системи та їх атрибутивних властивостей, зокрема: об'єктів – фінансові потоки державного бюджету, в т.ч. бюджетних фондів, державних позабюджетних фондів грошових коштів, фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектору економіки (с. 70-86); суб'єктів, морфологічна декомпозиція яких дозволила дисертанту їх структурувати за рівнями, залежно від обсягу наділених повноважень (с. 77-94). У результаті дисертант запропонував власне бачення структури системи управління державними фінансами (с. 96).

Другий розділ «Методологія управління державними фінансами» розкриває, зокрема, методологічні підходи, на яких може ґрунтуватися управління державними фінансами, а саме: системний, холістичний, проектно-орієнтований, процесний, кібернетичний, інформаційний, сигнальний, синергетичний, структурно-функціональний, функціонально-вартісний, соціокультурний, інституціональний, продуктоорієнтований та ін. (с. 101-123). Заслуговує на увагу те, що у подальшому науковому дослідженні використані майже усі проаналізовані методологічні підходи та методи, які вони об'єднують, наприклад, результативний підхід автор пропонує використовувати при плануванні діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки (с. 208-209). Крім того, у другому розділі дисертант узагальнює та групує принципи і формально-праксеологічні доміанти управління державними фінансами (с. 125-131), які створюють науково-методологічні засади цієї сфери діяльності держави. Вивчення й систематизація значного обсягу спеціальної літератури і матеріалів власних напрацювань дозволили дисертанту запропонувати власне тлумачення термінів «механізм управління державними фінансами» (с. 133), а також розробити методичний інструментарій управління державними фінансами (с. 134-146).

Третій розділ «Структурно-декомпозиційний аналіз планування в управлінні державними фінансами України» присвячено проблематиці та прагматиці планування на рівні державного бюджету, державних позабюджетних фондів грошових коштів, суб'єктів господарювання державного сектору економіки. За результатами дослідження аналітичних і емпіричних даних диверсантом: визначені особливості довгострокового і середньострокового фінансового планування (с.152-161); з'ясовано неточність вітчизняних бюджетних планів і ненадійність середньострокових прогнозів (с.166-186, Додаток Е) та необґрунтованість інструментарію планування державних позабюджетних фондів (с.188-202) і фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектору економіки (с. 204-218); здійснено прогнозування показників доходів, видатків і дефіциту державного бюджету України (с. 184-186).

У четвертому розділі «Розвиток методологічних засад інституційно-організаційного забезпечення управління державними фінансами України» дисертантом здійснено критичний аналіз інституціонального забезпечення управління державними фінансами, за результатами якого запропоновано напрями удосконалення: чинних нормативно-правових актів, зокрема через їх уніфікацію і систематизацію (с. 225-235); інформаційного забезпечення – через впровадження єдиної інформаційно-телекомунікаційної системи (с. 236-250); фінансового та матеріально-технічного забезпечення процесів управління державними фінансами – через зміну відповідного інструментарію (с. 252-268); кадрового забезпечення – через врегулювання порядку підготовки, відбору перепідготовки кадрів, використання дієвих мотиваційних методів і посилення соціальної та юридичної відповідальності управлінців (с. 270-287).

П'ятий розділі «Концептуалізація фінансового контролю та модернізації управління державними фінансами» фокусує увагу на ролі фінансового контролю у забезпеченні ефективного управління державними фінансами. Так, дисертант визначає систему органів контролю в сфері

державних фінансів (с. 293), їхні повноваження та методичні підходи, що використовуються ними для оцінювання ефективності управління державними фінансами (с. 294-305), на підставі чого розмежовує повноваження органів Рахункової палати і Державної аудиторської служби України (с. 306-307). Вагомим внеском автора є розроблена система показників до оцінювання дієвості, результативності та економічності державного фінансового контролю ДАСУ та РП (Додаток П, Р, С), яку представлено емпіричними даними (с. 308-309). На підставі існуючих науково-методичних підходів до оцінювання ефективності управління державними фінансами дисертант репрезентує власний методологічний підхід (с. 327-335), який апробовано в роботі (с. 359-373). Науковий інтерес викликає розроблена автором концепція модернізації управління державними фінансами, яка ґрунтується на інституціональному, структурному, функціональному і результативному методологічних підходах (с. 373-388).

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів

Ознайомлення зі змістом дисертації, основними публікаціями та авторефератом дозволяє визнати, що мету дослідження досягнуто. Це знайшло відображення в основних положеннях роботи, які сформульовані автором особисто і характеризуються певною науковою новизною. Найбільш значущими науковими здобутками, що знайшли відображення у дисертаційній роботі, є наступні:

- *уперше*: розроблено науково-методологічний базис управління державними фінансами, який склав теоретичну, методологічну, емпіричну й логічну основу дослідження управління державними фінансами та розроблених напрямків його модернізації (п. 1.3, п. 2.1, п. 2.2); запропоновано науково обґрунтовану дескриптивну концепцію модернізації управління державними фінансами, практична реалізація якої дозволить побудувати систему управління державними фінансами замкнутого циклу та досягнути місії управління державними фінансами – задоволення суспільних

інтересів (374-388); розроблено методологічні засади комплексного, системного оцінювання ефективності управління державними фінансами, що сприяє виявленню потенційно можливих ризиків управління державними фінансами, нівелювання яких позитивно вплине на якість суспільних благ і послуг (с. 327-336);

- *удосконалено*: семантичні межі та прагматику вживання окремих термінів фінансової науки (суспільні фінанси, публічні фінанси, державні фінанси), що сприятиме оновленню теоретичного базису фінансової науки (с. 55-67); структуризацію системи управління державними фінансами на засадах ієрархічності та зворотного зв'язку, що сприятиме вдосконаленню теоретико-правових основ інститутів державного управління та фінансів (68-96); методологію та методичний інструментарій управління вхідними й вихідними фінансовими потоками державного бюджету, державних позабюджетних фондів грошових коштів, фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектора економіки, що дозволить оптимізувати фінансові потоки зазначених фондів грошових коштів (с. 133-146); методологічне підґрунтя перспективного планування на рівні суб'єктів господарювання державного сектора, що дозволить підвищити рівень надійності прогнозів і точності складених планів, що уможливить забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання державного сектора економіки (с. 204-219); науково-методичні підходи до реалізації контрольної функції управління державними фінансами, що позитивно вплине на ефективність управління державними фінансами (с. 293-314); концептуальні засади оцінювання рівня соціального, економічного, організаційного ефектів, які дозволяють урахувати слабкі та сильні сторони управління державними фінансами за кожним напрямком, що позитивно позначиться на досягненні поставлених управлінських завдань (с. 336-373);

- *дістали подальшого розвитку*: наукові підходи до обґрунтування призначення фінансової науки, що сприятиме подальшому розвитку наукової думки й уточненню теоретичних засад відповідних економічних відносин для

їх подальшої практичної аплікації (с. 44-54); сутнісна характеристика доктринальних принципів управління державними фінансам, закладання яких дозволить забезпечити надання якісних суспільних благ і послуг (с. 124-132); науково-методичні підходи до планування показників державного бюджету, використання яких дасть можливість розробити реалістичну фіскальну стратегію, підвищити рівень надійності бюджету й ефективності управління активами та зобов'язаннями держави (с. 166-187); методологія та методичний інструментарій планування державних позабюджетних фондів, що сприятиме підвищенню рівня надійності складених планів, зменшенню ймовірності настання тимчасових касових розривів і дефіциту державних позабюджетних фондів грошових коштів, покращенню фінансової стійкості відповідних уповноважених суб'єктів (с. 188-202); науково-методологічні підходи до державного фінансового планування як на довгостроковий, так і на середньостроковий періоди, що дозволить підвищити рівень точності планових показників державних фінансів (с. 150-165); наукові рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення управління державними фінансами, практична реалізація яких підвищить якість правового регулювання сектора загальнодержавного управління (с. 224-235); концептуальні підходи до організації інформаційного забезпечення управління державними фінансами, що сприятиме покращенню комунікацій уповноважених суб'єктів управління державними фінансами і громадян (с. 236-251); науково-методичний інструментарій фінансового забезпечення управління державними фінансами, використання якого сприятиме оптимізації вхідних і вихідних фінансових потоків на рівні конкретних установ, організацій, підприємств – суб'єктів управління державними фінансами та підвищенню результативності їхньої діяльності (с. 252-269); методологічні засади кадрового забезпечення управління державними фінансами, які підвищать рівень справедливості та конкурентоспроможності оплати праці, сприятимуть залученню до кадрового складу управлінців соціально свідомих осіб (с. 270-288).

Отже, змістовне наповнення пунктів наукової новизни дійсно має фундаментальне теоретичне, методологічне та практичне значення, як для фінансової науки так і для споріднених з нею за об'єктом інших наук.

***Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих
працях***

Основні наукові положення і висновки дисертації висвітлено у 80 наукових працях, у т.ч.: 1 одноосібна монографія, 5 колективних монографій, 46 статей у наукових фахових виданнях України (із них 40 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз), 8 статей в іноземних періодичних виданнях, 1 стаття в науковому виданні, 19 тез доповідей за результатами участі в міжнародних науково-практичних конференціях. Отже, кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук.

Детальний аналіз представлених рукопису та автореферату дає підстави констатувати ідентичність автореферату й основних положень дисертації. Наведені в авторефераті наукові положення, висновки і рекомендації в повному обсязі розкриті й обґрунтовані в тексті дисертації. Висновки повністю відповідають сформульованим завданням та змісту самої роботи та впливають з її основних положень. Дисертант стисло формулює основні результати дослідження, які викладені у тому числі й у основній частині автореферату.

Підсумовуючи сказане, слід відзначити, що докторська дисертація Хомутенко Алли Віталіївни є самостійним і структурно завершеною роботою, що характеризується єдністю змісту й, безперечно, має постульовану саме автором теоретико-методологічну та практичну цінність.

Практичне значення роботи

Практична значущість одержаних результатів дисертаційної роботи полягає у використанні науково-методологічних узагальнень та прикладних рекомендацій автора у практичній діяльності суб'єктів управління державними фінансами, а також у навчальному процесі.

Наукові рекомендації, висновки, пропозиції, отримані в дисертації, були враховані і використані: Комітетом Верховної ради України з питань бюджету, Міністерством фінансів України, Рахунковою палатою по Одеській, Миколаївській та Херсонській областях (у м. Одеса), Пенсійним фондом України в Одеській області, Департаментом фінансів Одеської обласної державної адміністрації, Департаментом фінансів Київської обласної державної адміністрації, Департаментом фінансів Одеської міської ради, Державним підприємством «Чорноморський експертно-технічний центр Держпраці», Управлінням захисту економіки в Одеській області Департаменту захисту економіки Національної поліції України, Одеським науково-дослідним експертно-криміналістичним центром МВС України.

Результати дисертаційної роботи запроваджено в навчальний процес Одеського національного економічного університету, зокрема, при викладанні таких дисциплін, як «Фінанси», «Суспільні фінанси», «Фінансовий контроль», «Бюджетна система», «Фінансова система».

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації

Загалом дисертаційне дослідження здійснене на високому науково-теоретичному рівні. Проте, оскільки деякі його положення є дискусійними, що пов'язано з визначенням дисертантом власної позиції окремих досліджуваних проблем, варто зробити певні уточнення, зауваження та рекомендації з метою подальшого удосконалення обумовленої проблематики.

1. Автор вдало використовує низку методологічних підходів для: удосконалення планування державного бюджету, державних позабюджетних

фондів грошових коштів, фондів грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектору економіки (структурний, синергетичний, інституціональний, результативний) та інституційного забезпечення управління державними фінансами (процесний, системний, програмно-цільовий, біхевіористський тощо), а також для визначення напрямів його модернізації (структурний, функціональний, інституціональний, результативний), проте доцільно було б обґрунтувати чому саме використання цих підходів є необхідним у контексті дослідження.

2. На рис. 1.3 дисертації (с. 72) та рис. 1 автореферату здобувачем робиться спроба представити державні фінанси з позицій процесного підходу, проте не конкретизується ані сам підхід, ані рух коштів між наведеними фондами (державним бюджетом, державними позабюджетними фондами грошових коштів, фондами грошових коштів суб'єктів господарювання державного сектору економіки).

3. Перспективною інновацією дисертаційної роботи слід вважати пропозицію щодо модернізації управління державними фінансами (рис. 5.24 с. 387 дисертації), базуючись на визначених принципах, при цьому автор не достатньо, на наш погляд, їх обґрунтував і не приділив увагу питанням забезпечення дотримання цих принципів на практиці.

4. На наш погляд, слід було б конкретизувати пропозицію щодо використання таких показників ефективності контрольно-аналітичної роботи органів Рахункової палати і Державної аудиторської служби України як результативність, економність, дієвість, адже виділяють також якість, продуктивність.

5. Дискусійними і такими, що потребують додаткової аргументації є наступні твердження автора: «запровадження перспективного (стратегічного і середньострокового) планування дозволить забезпечити фінансову стійкість державних підприємств і прогнозованість діяльності бюджетної установи» (с. 219), «використання такої технології як державно-приватне партнерство, сприятиме досягненню конгруентності фінансових потоків державного

бюджету та дозволить корпораціям продемонструвати соціальну відповідальність перед громадськістю» (с. 141), «управління, яке нерідко характеризується негласними тіньовими формами взаємодії такими як: клановість, корупція, зростання влади з капіталом, клієнтелізм та ін., завдяки використанню соціокультурного підходу очиститься, адже формуватиметься політична еліта ноократів» (с. 121).

Висловлені зауваження і побажання не применшують загальної високої оцінки рівня виконання дисертаційної роботи Хомутенко А. В., її теоретичної цінності та практичної значущості.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Хомутенко А. В. на тему «Управління державними фінансами: теорія та методологія» є завершеною, самостійно виконаною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливу наукову проблему – розробки теоретико-методологічних засад, науково-методичних і практичних рекомендацій щодо формування нової парадигми ефективного управління державними фінансами.

Тема дисертаційної роботи, об'єкт і предмет дослідження, її зміст і сформульовані висновки відповідають паспорту спеціальності 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. За своєю структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам, встановленим до докторських дисертацій. Автореферат дисертації оформлений згідно з вимогами МОН України та у стислій формі репрезентує основні положення, висновки й пропозиції здобувача. Викладення та подача результатів дослідження у дисертаційній роботі та авторефераті є логічним, послідовним, з дотриманням наукового стилю. Положення дисертації, які кваліфікуються як такі, що мають наукову новизну і практичне значення, загалом принципових заперечень не викликають. Ґрунтовне вивчення дисертаційної роботи та

наукових праць Хомутенко Алли Віталіївни дає підстави зробити висновок, що результати дослідження можуть бути оприлюднені на публічному захисті.

Загальний висновок

У цілому, подана до захисту дисертаційна робота виконана на достатньо високому теоретико-методологічному рівні та має наукове і практичне значення. За актуальністю, змістом, оформленням, підходом до вирішення наукових проблем, теоретичним і прикладним значенням дисертаційна робота на тему: «Управління державними фінансами: теорія та методологія» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України та пп. 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор Хомутенко Алла Віталіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:

професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія

Тернопільського національного економічного університету,

доктор економічних наук, професор,

заслужений працівник освіти України

В. Г. Дем'янишин

Підпис	<i>В. Г. Дем'янишин</i>
Завіряю:	<i>Г. В. Таранова</i>
Зав. загальним відділом	